

nuti ih hrvatskoj djeci. Protiv onih koji su se glasno opirali, podizane su sudske tužbe i organizirani udbaško-medijski progoni.

Pred nama je sada nekoliko povezanih zadaća: oživotvoriti ustavnu odredbu o hrvatskom jeziku u službenoj uporabi donošenjem zakona koji će joj dati sadržaj i smisao, podzakonskim aktom propisati napokon službeni hrvatski pravopis ostavljajući prostor budućem razvitku jezika – a taj pravopis nikako ne može i ne smije biti ovaj Institutov koji je jedinstven samo po tome što je izazvao jedinstven otpor jezične zajednice. Nadalje, rečeni Institut za jezikoslovlje više nikada ne smije biti podložan politici, nego ga treba utjeloviti u Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti koja bi, kao Francuska akademija za francuski, bila jedina relevantna adresa, a također i službena adresa Povjerenstva za normu, koje treba obnoviti.

Nova vlast još nije prikupila konce vlasti, niti je u ovom području naznačila svoje

poteze. Nadajmo se najboljem, premda se u reformi školstva koju nekritički prihvaća, kako se barem daje naslutiti, uopće ne govori o skidanju s polica oktroiranoga pravopisa, a predloženi novi popis lektire razotkriva namjere da se učenicima uskrate stupovi hrvatske i svjetske književnosti, potpuno zanemari hrvatska književnost nastala u dijaspori, zanemare djela na temu Domovinskoga rata.

Ne daju nam mira, što bi rekao Radoslav Katičić. No, ovo je Hrvatska i mi smo na to navikli, znamo se boriti i na kraju uvijek pobjeđujemo. Doprinos je toj borbi Nagrada dr. Ivan Šreter. Zahvaljujem zaslužnima za ovaj događaj, Sandi Ham i časopisu Jezik, kao i gradu Pakracu i Zakladi dr. Ivan Šreter, gradonačelnici gospođi Blažević, čestitam ovogodišnjem dobitniku Hrvoju Senješu, hvala svima nazočnima, uz napomenu da oni koji se budu vraćali automobilima u svoje gradove pripaze da ne postanu korisnici *alkomjera*.

Hrvoje Hitrec

UZ IZBOR NAJBOLJE NOVE HRVATSKE RIJEČI

Naše ovogodišnje okupljanje u Pakracu u povodu dodjele Nagrade dr. Ivan Šreter za najbolju novu riječ u protekloj godini zbiva se u trenutku kad se iz najviših hrvatskih državnih institucija u javnost odašilju dokumenti iz kojih je bjelodano da se hrvatskomu jeziku i hrvatskoj jezičnoj kulturi ne piše dobro. Riječ je

o tzv. Cjelovitoj kurikularnoj reformi, koja je otvorila mnogobrojne prijepore. Iz onoga što je dosad objavljeno u javnosti, zaključuje se da nije samo riječ o koncepcijskom i metodološkom promašaju nego o nelegalnom i nelegitimnom dokumentu.¹

U ovoj nas prigodi zanima jezična sastavnica toga dokumenta, koji u imenu sadržava pridjev izveden od imenice *kurikulum*, o čijem se podrijetlu i obliku njezini zagovornici ne mogu složiti, pa jedni tvrde

¹ Dok je ovaj članak pripreman za tisak, objavljen je 1. svibnja u Glasu Koncila razgovor s Petrom Radeljem pod naslovom Cijeli pothvat nije ni legitiman ni legalan; opširnije o pravnoj prijepornosti dokumenta u argumentiranoj Radeljevoj interpretaciji može se vidjeti i na mrežnim stranicama <http://www.vjeraidjela.com/kurikulna-reforma-ni-legitimna-ni-legalna>

da je u hrvatski došla iz latinskoga, drugi pak iz engleskoga. U samom dokumentu dio autora izvodi pridjev *kurikulumski*, a dio *kurikularni*, kako je u naslovu. Vrsna je hrvatska zamjena **uputnik**, odnosno sveza **nastavni uputnik**, koju je više stručnjaka predlagalo kao dobru zamjenu za nepotrebnu tuđicu, odbačena pod različitim izgovorima, među ostalim kako, navodno, ni drugi narodi *kurikul(um)* ne prevode, iako već u neposrednom susjedstvu, primjerice u Slovenaca, nahodimo *učni načrt*.

Hrvatski je sabor 19. lipnja 2015. donio Jedinstvena metodološko-nomotehnička pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor. Ondje u čl. 36. izrijekom stoji:

- „(1) Strani izrazi (tuđice) mogu se koristiti jedino ako u hrvatskom jeziku za takve izraze nema hrvatske riječi koja bi odgovarala smislu, značenju i sadržaju strane riječi (tuđice).
 (2) Strani izrazi (tuđice) kada se koriste u propisu stavljaju se u zagradama iza izraza istog značenja na hrvatskom jeziku.
 (3) Odredbe stavka 1. i 2. ovoga članka odnosi se i na izraze na latinskom jeziku.
 (4) Upotreba riječi u izričaju žargona, neadekvatnih i nepotrebnih stručnih izraza nije dopuštena, a ako je njihova upotreba neizbježna, treba ih definirati u odredbi o značenju izraza u uvodnim odnosno osnovnim odredbama.“ (Narodne novine, br. 74/2015)

Sastavljači Kurikularne reforme oglušili su se o pravila koja je donijelo tijelo koje će u konačnici odlučivati o tekstu koji su napisali, i pustili u javnu raspravu ne samo nelektorirani dokument nego i strukovnojezično neusklađeni tekst, koji razotkriva strukovni nered ne samo u sastavljača nego i u tzv. ekspertne skupine koja je propustila neuredni dokument u javni optjecaj.

Opći je dojam da je riječ o dokumentu kojemu je u podlozi bio engleski predložak, koji je onda loše preveden na hrvatski jezik,

što se posebno pogubno odrazilo na hrvatsko strukovno i znanstveno nazivlje. Ono je naime izraslo iz srednjoeuropskoga okružja, kojemu je hrvatska stoljećima pripadala, i nije imalo izravnih dodira s angloameričkim utjecajem. Prijevodi su nerijetko nezgrapne prilagođenice s engleskog izvornika, bez odgovarajućih hrvatskih istovrjednica.

Na to upozorava i umirovljeni red. prof. Sveučilišta u Zadru Željko Tomičić: „Poneki posuđeni iskrivljeni anglizam ostavlja dojam da ih suvremeni povjesničari iz pomodnih pobuda koriste u znanstvenim štivima, a da pritom ostavljaju iskrivljenu poruku. Kao primjer navodim stručni naziv *narativ* koji se pojavio i u tekstu prijedloga kurikula nastavnog predmeta povijesti“.

U tom se dokumentu ustaljeno hrvatsko nazivlje u mnogim znanstvenim područjima ili potiskuje tuđicama ili se uopće ne rabi, na što su upozorili mnogobrojni kritičari prijepornoga dokumenta, među kojima su prva imena hrvatske akademske zajednice. Ovdje dakle nije riječ o bilježenju međunarodnica u zagradama pri prvom spomenu pojma, kako napućuje spomenuti Pravilnik, nego o pokušaju istiskivanja već desetljećima učvršćenoga strukovnoga i znanstvenoga hrvatskoga nazivlja, čime bi se učenicima trajno onemogućilo usvajanje hrvatske nazivoslovne baštine i na njezinim temeljima popunjavanje rječnika novim pojmovljem i nazivima.

Akademik Mladen Obad Šćitaroci s Arhitektonskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pišući o programu nastavnoga predmeta Geografija, ustvrđuje da je trebao proći hrvatsku lekturu, pri čem prednost valja dati hrvatskim riječima, pa namjesto „deponij otpada“ pisati *odlagalište otpada*, a neprijemljene nazive „megagrađ“ i „supergrađ“, nepoznate hrvatskomu strukovnomu urbanističkomu nazivlju za grčku međunarodnicu mega(lo)polis sustavno zamijeniti hrvatskom

riječu *velegrad*. Namjesto „zelene površine u urbanom planiranju“ treba pisati *pejsažne površine u urbanističkom planiranju*.

Akademik Stanko Popović upozorio je na neuređenost nazivlja iz nastavnoga područja fizike i kemije, pa se namjesto *zbroja* nameće „suma“, namjesto *ljestvice* „skala“, namjesto *temeljni* ili *osnovni* „elementarni“, namjesto *razmjernan*, *razmjernost* „proporcionalan“, „proporcionalnost“, namjesto *putujućii val* „progresivni val“, namjesto *odbijanje vala* „refleksija vala“, namjesto *toplinsko širenje tvari* „termičko širenje tvari“, namjesto *izokora*, *izokorni* „izohora, izohorni“, namjesto *interferencijska slika* „interferentna slika“, namjesto *razlaganje svjetlosti* „disperzija svjetlosti“, namjesto *način titranja* „mod titranja“, namjesto *odbijanje svjetlosti* „refleksija svjetlosti“, namjesto *sabirna i rastresna leća* „konvergentna i divergentna leća“, namjesto *istodobnost* „simultanost“, namjesto *rastezanje vremena i skraćivanje duljine* „dilatacija vremena“, „kontrakcija duljine“, namjesto *ubrzanje* „akceleracija“, namjesto *stalni magnet* „permanentni magnet“, namjesto *tlak* „pritisak“. Namjesto sustavnoga naziva *kemijski element* pojavljuje se „elementarna tvar“, naziv bez ikakve podloge u hrvatskoj porabnoj normi. *Slitinu* istiskuje „legura“, a namjesto *težinskoga udjela i pripisivanja težinskoga udjela* rabe se „ponder“, „ponderiranje“.

Neuređenost 52 predmetna kurikula očita je i u njihovu vanjskom sadržaju. Samo dio ima pojmovnik, pod kojim su pak autori razumijevali posve različite sadržaje: jedni predmetni pojmovnik (primjerice Islamski vjeronauk, Pravoslavni vjeronauk; Katolički

vjeronauk nema pojmovnika), drugi pedagoško-metodičke vještine (Hrvatski jezik, Matematika, Tehnička kultura).

Jezična politika koja je provedena u Kurikularnoj reformi samo je preslika neuređene državne jezične politike, čemu treba konačno stati na kraj. Valja podsjetiti da ni do danas nije provedena Vladina Uredba iz 2005. o osnivanju Ureda za lektoriranje pri Vladi Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 26/2005). Takvi su postupci nedopustivi, ali su, kako vidimo mogući jer nema zakonskih poluga da to spriječe pa je zakonsko uređenje javne uporabe hrvatskoga jezika u svim njegovim pojavnostima, kao i imenovanje državnih tijela i institucija kojima će se povjeriti skrb o hrvatskom jeziku prijeka potreba.

Ukidanjem Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika 2012. godine, uoči najave rada na Hrvatskom pravopisu IHJJ-a, nisu i ne mogu biti ukinute norme koje je ono utvrdilo za hrvatski standardni jezik. One se mogu samo doradivati i usavršavati, ali se ukidati ne mogu. To si ozbiljna znanstvena zajednica ne može dopustiti. Ne samo stoga što su one naravne i znanstveno utemeljene, nego i stoga što se sam Institut u svojim izdanjima držao tih norma, a onda ih preko noći odbacio kao neželjen teret.

Na Vladi je da donese odluke koje će omogućiti hrvatskomu jeziku slobodan i nesmetan razvitak, a hrvatskim jezikoslovcima otvoriti prostor za odgovoran i znanstveno utemeljen rad.

Nataša Bašić